

Н. М. Погорільчук

Озерні відклади

ОЗЕРНІ ВІДКЛАДИ – осадові відклади, що утворюються на дні озер за умови застою води. Ін. назва – лімнічні відклади. Розрізняють сучасні (осади) та давні (осадові породи). Тип та характер О. в. залежить від умов осадконакопичення, а саме від розмірів, походження та геол. будови озер. улоговини, гідрол. режиму та клімат. умов. Розрізняють 3 типи О. в.: теригенні, або уламкові; органогенні; хемогенні. Для усіх О. в. властива горизонтал. шаруватість. Теригенні відклади утворюються за рахунок привнесення уламк. матеріалу річками та абразій. діяльності озер. води під час хвилеутворення. Вони характерні для великих проточ. прісних озер гумід. зони. Для териген. відкладів великих озер властива диференціація матеріалу за мех. складом (прибережні фації представлені гальковим, гравій. та піщаним матеріалом; глибоководні – глинами). Органогенні осади утворюються за рахунок відмирання рослин. і тварин. організмів без доступу кисню. У результаті заростання озер утворюється торф. Характер. типом О. в. невеликих прісних озер є сапропель та гіттія. Потужність їх може сягати 10–30 м. Сапропель використовують як добриво в хім. промисловості. У холод. озерах часто утворюються діатоміти та трепели, що складаються із кремнистих черепашок діатомових водоростей, які населяють водну товщу. Хемогенні відклади є результатом осадження розчинених у воді мінерал. речовин, солей та колоїдів. У прісних та солонуватих озерах теплих посушливих областей утворюються карбонатні осади – вапняки та мергелі («гажа»). В окремих прісновод. проточ. озерах гумід. зони поширені озерні залізні руди (лімоніти) та залізо-марганц. конкреції, що утворюються в результаті осадження принесених річками і ґрунт. водами колоїд. та розчинених залізистих сполук. В озерах тропіч. та субтропіч. областей разом із заліз. рудами утворюються боксити (оксиди алюмінію) за рахунок привнесення глинозему із латерит. кір вивітрювання. У безстіч. озерах посушливих степ., напівпустел. та пустел. зон утворюються карбонатні (сода), сульфатні (мірабіліт, гіпс), хлоридні (галітит, карналіт) відклади. За умов знач. потужності такі відклади розробляються як родовища хім. сировини. В окремий тип О. в. виділяють стрічк. глини – відклади прильодовик. озер у вигляді перешарування прошарків глини, відкладеної впродовж тривалої зими, і прошарків тонкозернистого піску – продукту літнього танення льодовика. Так формуються річні шари (стрічки) потуж. від часток мм до декількох см. Поширені у країнах Балтії, Скандинавії, США, Канаді. Підрахунок цих сезон. шарів покладено в основу варвохронол. методу абсолют. датування відкладів.

На території України сучасні О. в. формуються у прісновод. озерах Полісся (здебільшого хемогенні та органогенні), Карпат. регіону (теригенні), солонуватовод. озерах Пд. України та Крим. п-ова (хемогенні) тощо. Найбільша кількість запасів сапропелю зосереджена в озерах Волин., Рівнен., Харків. та Київ. обл. О. в. використовують як орган. добрива, корм. добавки, лікув. грязі, буд. матеріали, меліоранти для покращення ґрунтів.

Рекомендована література

1. Чистяков А. А., Макарова Н. В., Макаров Н. И. Четвертичная геология. Москва, 2000;
2. Ільїн Л. В. Озерознавство: Укр.-рос. слов. Поняття і терміни. Лц., 2001.

Бібліографічний опис:

Озерні відклади / Н. М. Погорільчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-76110>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).